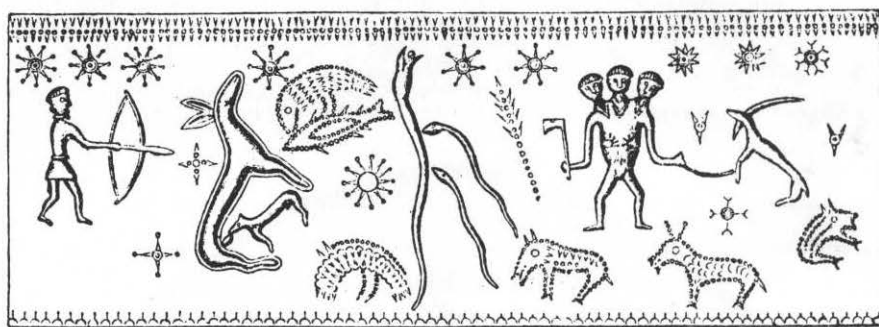

o. 1500 Tågerup (skabelsesscene), Ågerup NVSjælland (hjort dræbes af bueskytte), Århus domkirke (31).

LITTERATUR: (1) 626 157; (2) 363 2.1,447-49; (3) 156 10,112; (4) 156 1,57,523; 2 44; 3 53,93, 152; 4 327,745; 6 185,259,279; 7 81,142,169,352; 9 176; 13 61,259,273; 16 229,247; 17 141,176, 438; 427 1,53; 2 60; 3 61f; sml. 464g 3,159 og ny rk. 3,291; (5) 659 3,1199 (1683ff); (6) 156 14,205; 16 200; 17 392; 427 2,33; 3 34; (7) 534b 43; 427 2,33; (8) 626 50; (9) 156 4,644f; 6 16,181; 7 250,280; (10) 626 154f; (11) 363 2.2,445f; (12) 156 3,66; 4 609; 6 39,198; 8 71; 12 23; 13 185; 14 199; 15 302f; 17 161; 427 2,58 og 3,60; (13) 626 321; (14) 76c 297;

Frise på det lille guldhorn fra omkring 400-500 e. Kr. Til venstre ses bl.a. en jæger, som med bue og pil skyder en hind.

388; (15) 149 3,232; (16) 388 (Kavslunde); (17) 287 73; (18) 363 2.2,853-55; (19) 156 3,81f; 11 70, 165,177; 16 66,78,247,249f; 17 62,78,130; 427 3, 107; (20) 659 11,446,461; (21) 287 53; (22) 626 78; (23) 363 2.1,187-90; (24) 156 1,98; (25) 287 21,36; (26) 659 19,1107; 494 1,403; (27) 849b 11-13; 678 2.4,6,12,17,44,54; (28) 2 54-56,70-72,83f, 92-97,185,323,360,387,499,533; (29) 278b 17; 849 44,50,61; (30) 278 30f; (31) 767 93,120,159,198, 219,233f,236,254,341,357.

JAGT, MYTOLOGI, SKADEDYR

De talrige fund over næsten hele landet af skeleter af rådyr og kronhjort i moser og bopladser fra ældre stenalder viser, at de var meget udbredte og hørte til de vigtigste jagtdyr. I køkkenmøddingen fra Ertebøllekulturen (o. 5200-4000 f.Kr.) ved Mejlgård var kronhjortens knogler absolut dominerende, repræsenteret i 44 udgravningslag fulgt af vildsvin i 15 og rådyr i 14 lag (1). Der levede kronhjort og rådyr her i landet i den sidste mel-

lemistid. At dømme efter knoglefund (bl.a. ved Hollerup sydvest for Randers) var dådyret almindeligt, og huller i knoglerne kan skyldes, at de første mennesker har spist marven. Dådyret forsvandt derefter og blev indført i tidlig middelalder (2).

I den udtørrede Bølling sø v.f. Silkeborg fandt man i 1870'erne »en masse dyreben og hjortetakker ... der blev kørt flere læs ben derfra« (3), der skal efter sigende være sendt en hel jernbanevogn fyldt med store hjortegevirer til salg i København. Det vides ikke, hvorfor de mange hjorte havnede i søen. Man har gættet på, at stedet var en »hjordenes kirkegård« hvor syge og døende dyr søgte hen. Mest sandsynligt flygtede hjortene for en stor

skovbrand og druknede i søen, andre kan være faldet gennem isen.

I den oldnordiske mytologi løb fire hjorte omkring i verdenstræet Yggdrasil og åd dets unge skud. Af træet Lærod, som også stod i Asgård, levede en ged og en hjort, fra dens gevir strømmede det vand, som danner floderne.

En helleristning fra slutningen af yngre stenalder, fundet ved Bjergagergård ØJylland, viser en mand, der løfter sit spyd mod en kronhjort og to hinder (4). Hjorten kan have været genstand for en ældgammel kult. På offerkedlen fra Gundestrup ses en gud med hjortehorn ledsaget af hjort og ulv samt en gud, der i hver hånd holder en ofret hjort. Det ene guldhorn fra Gallehus har bille-

Overfor: En flok dådyr i Jægersborg Dyrehave. BIOFOTO/Kaj Boldt.

Krudthorn fra Jylland lavet af sammenpresset dyrehorn med udskåret munding og indridsede figurscener. På den viste side er afbildet en jæger til hest med to hunde efter en springende kronhjort. Foto: Dansk Folkemuseum, Brede.

det af en gud med hjort og ulv. »Vi kan tænke os, at hjorten har været ført i højtidelige optog gennem byderne ved de regelmæssigt tilbagevendende fester ... Efter alt at dømme har hjortedyrkelsen ingensteds i Norden fæstet så dybe rødder som på Sjælland, det fremgår uomstødeligt af oldsagn, stedminder og sejt nedarvet folkeskik« (5).

I den udgravede vikingeborg Trelleborg blev der fundet knogler af rådyr og kronhjort fra o. 1000 e.Kr. (6). Valdemar Sejrs Jordebog 1231 omtaler hjortevildt på Læsø, Samsø, Romsø, Lyø, Drejø, Turø, Skarø, Hasselø, Masnedø, Gavnø, Reersø, Orø (7). Fra Bogø ved Falster blev 1562 sendt ti levende dådyr til greven af Oldenburg, 1569 afgik en sending dådyr fra Roskildeegnen til Bremen og 1573 fik rigshofmesteren Peder Oxen tyve dådyr fra Vordingborg len (8).

Der var i 1500-t anbragt hjortehorn på de galger, hvori krybskytter blev hængt (9). Frederik II bestilte 1587 ikke færre end 25 læster salt (28.000 kg) til nedsaltningen af det vildt, han ventede at nedlægge i egnen omkring Silkeborg og Skanderborg, og lensmanden i Skanderborg kunne 1789 indberette, at uagtet der blev fældet 5-6 læster

vildt (en læst rug var 30 tdr.) ville bestanden ikke lide skade. Efter kongens død havde vildtet fred i fem-seks år, og på den første store jagt, som Christian IV august 1593 holdt i Jylland, blev der skudt bl.a. 1600 store hjorte foruden talrige hinde, hjortekalve, rådyr, harer og ræve (10).

At det vrímlede med hjortevildt fremgår også af, at man en enkelt dag fældede 28 på Dragsholm, en anden dag 35 på Abrahamstrup (senere Jægerspris); på en rejse 11. august 1617 fra København til Hørsholm skød kongen tolv krondyr (11).

En tysk fyrste, som i begyndelsen af 1600-t besøgte Danmark, så hjorte stå i store flokke langs Strandvejen fra København til Helsingør; de var ikke mere sky end at han til vogns kunne komme dem på skudhold med pistol (12). Der gik ofte store flokke på de falsterske veje og de veg ikke til side for folk, »så at bønderne undertiden har besvær med dem« (1656; 13). Ikke sjældent så man flokke på 30-40 krondyr mellem hedebankerne ved de større åer i Midtjylland, endnu i midten af 1600-t kunne der fra Jylland årligt sende ca. 2.000 til de kgl. slotte. Christian V (1670-99), som indførte parforcejagten i Danmark – hjorten forfulgt af hunde – noterer i dagbøgerne de hjorte med tolv til atten og endda to og tyve ender, som han

har nedlagt på sine næsten daglige jagter i Hareskoven, ved Bagsværd sø og Gurre, i Jægersborg og Egebæk Vang (14).

Der fandtes dengang kronhjorte (men ikke rå- og dådyr) på Bornholm, iflg. en indberetning fra øens daværende svenske landshøvding skønsmæssigt 500. To gange, 1671 og 1675, blev indfanget dyr til udsætning i den nyanlagte Jægersborg Dyrehave; det blippede kronvildt, som mange år efter levede i Dyrehaven og bredte sig til hele Nordsjælland, mente man stammede fra de bornholmske hjorte. O. 1690 klagede bønderne over skader, som den store vildtbestand påførte dem (15).

Kronvildtet havde siden middelalderen været forbeholdt kongen, sammen med dåvildtet udgjorde det en væsentlig del af leverancerne til hofholdningen. O. 1700 blev fra hele landet indsendt ca. 800 stk. hjortevildt, men 1757 kun 434 på grund af bestandens tilbagegang (16).

Forordningen af 18. april 1732 satte bøden for en husbonde, der forgreb sig på de kgl. vildtbaner, til 1000 rigsdaler for en nedlagt hjort, 800 for en hind eller då og 600 for et rådyr, men var det en tjener eller skytte blev han henrettet (17).

Hjortene hærgede skoveggenes kornmarker og kålhaver, stangede husdyr ihjel, angreb og lemlæstede folk. Men bønderne måtte ikke eje skydevåben, deres hunde skulle holdes bundet eller have senerne overskåret på den ene forpote. 1745 pålægges det oldermænd, sogne- og skovfogeder at

Et jagtbæger fra samlingerne på Rosenborg Slot. Træsnit i Illustreret Tidende 11-12-1864.

holde øje med, at der ikke fandtes spidse stakitter, som kunne skade vildtet. Alligevel kom 1744-56 36 indberetninger om kronstyr spiddet og dræbt

Detalje fra Gundestrupkarret visende en keltisk guddom med hjortehorn, flankeret af ulv og hjort med det gevir, som han selv bærer. Foto: Nationalmuseet.

på hegn (18). En kgl. resolution 15. marts 1757 forbyder alle i og ved de kgl. vildtbaner »at sætte i deres mark- og havegærde eller andre indretninger sådanne stave ... som er spidse på den opstående ende«.

1761 skrives: »Mange steder i alle provinser, men særlig her i Sjælland, dels fortærer og dels nedtræ-

der hjorte og rådyr den voksende sæd på bondens ager, så han taber mod og lyst ved at se sit og sine børns brød fortæret på den måde« (det foreslås at holde vildtet indhegnet i parker eller dyrehaver) (19) og 1768 berettes: »Vildtet her i landet [Jylland], i særdeleshed i de forhenværende kongelige rytter-distrikter, har været i stor mængde af hjorte

